

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права

«До захисту у ЕК допустити»
Завідувач кафедри
Інтелектуальної власності
та інформаційного права
д.ю.н., проф. Кодинець А. О.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

«Захист прав на комерційну таємницю»

Студентки 2 року навчання ОР «Магістр»
Групи «Правова охорона й захист прав інтелектуальної власності»
Спеціальність: 081 «Право»
ОНП «Інтелектуальна власність»
Заочної форми навчання
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету ім.Т.Шевченка
Шкарівської Богдани Вячеславівни

Науковий керівник:
к.ю.н., доцент кафедри Інтелектуальної власності
та інформаційного права
Носік Юрій Володимирович

Рецензент:
к.ю.н., доц. Кронда Ольга Юріївна

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

1. **Тема роботи:** «Захист прав на комерційну таємницю».
2. **Термін здачі роботи науковому керівнику для підготовки відгуку:** 11 листопада 2022 року.
3. **Робота виконується на базі:** Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
4. **Теоретичне завдання:** дослідження поняття, сутності, національного й міжнародного нормативно-правового регулювання комерційної таємниці.
5. **Практичне завдання:** визначення особливостей захисту прав на комерційну таємницю шляхом дослідження законодавства та тенденцій судової практики.
6. **Сфера застосування результатів роботи:** наукова діяльність, навчальний процес, правотворчість та правозастосовча діяльність.
7. **Завдання вручено студенту:** 21 лютого 2022 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Науковий керівник:
Носік Ю.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Дата виконання завдання	Характер виконаного завдання
1	21.02.2022 р.	Узгодження теми магістерського дослідження з науковим керівником
2	20.09.2022 р.	Погодження науковим керівником плану магістерського дослідження
3	20.09 – 25.09.2022 р.	Робота над вступом та першим розділом
4	26.09-02.10.2022 р.	Робота над другим розділом
5	03.10 -16.10.2022 р.	Робота над третім розділом
6	17.10-23.10.2022 р.	Формування висновків магістерського дослідження
7	24.10-30.10.2022 р.	Оформлення списку використаних джерел
8	01.11 – 04.11.2022 р.	Написання анотацій до магістерського дослідження
9.	10.11.2022 р.	Направлення роботи науковому керівнику для підготовки відгуку

ЗАТВЕРДЖЕНО:
 Науковий керівник:
 Носік Ю.В.

Анотація

Магістерське дослідження присвячене темі: «Захист прав на комерційну таємницю». У роботі це питання проаналізоване в межах трьох змістовних розділів.

У першому розділі окреслюються теоретико-правові засади права на комерційну таємницю, а саме автором детально аналізується поняття «комерційної таємниці» та підходи до його розуміння в українському та європейському просторі. У цьому аспекті детально аналізуються положення наукової доктрини, національного та європейського законодавства. Окремо вивчено сучасний стан нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних з комерційною таємницею.

У другому розділі досліджується поняття та особливості цивільних правовідносин, пов'язаних з використанням комерційної таємниці, зокрема аналізується класична структура правовідносин: комерційна таємниця як специфічний об'єкт цивільних прав, загальна характеристика суб'єктів прав на комерційну таємницю, а також зміст прав на комерційну таємницю як невід'ємний елемент цивільних правовідносин.

У третьому розділі увага приділяється захисту прав на комерційну таємницю, а саме вивчаються такі питання як: гарантії реалізації прав на комерційну таємницю за українським законодавством (загальні та спеціальні), заходи щодо захисту комерційної таємниці в Україні, відшкодування шкоди за розголошення комерційної таємниці працівником, проблеми захисту прав на комерційну таємницю в Україні.

Ключові слова: комерційна таємниця, законодавство, цивільні правовідносини, захист прав на комерційну таємницю, гарантії реалізації прав на комерційну таємницю, заходи захисту.

Abstract

The master's study is devoted to the topic: "Protection of rights to trade secrets".

The first section defines the theoretical and legal foundations of the right to a trade secret.

The second section explores the concept and features of civil legal relations related to the use of trade secrets.

The third section focuses on the protection of rights to trade secrets,

Keywords: trade secret, legislation, civil legal relations, protection of rights to trade secret, guarantees of realization of rights to trade secret, protection measures.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ	
1.1. Поняття «комерційної таємниці»: підходи до розуміння в українському та європейському просторі.....	11
1.2. Сучасний стан нормативно-правового регулювання питань, пов’язаних з комерційною таємницею.....	14
Висновки до Розділу 1.....	19
РОЗДІЛ II. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН, ПОВ’ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ	
2.1. Комерційна таємниця як об’єкт права інтелектуальної власності.....	21
2.2. Загальна характеристика суб’єктів прав на комерційну таємницю....	25
2.3. Зміст прав на комерційну таємницю як невід’ємний елемент цивільних правовідносин.....	31
Висновки до Розділу 2.....	34
РОЗДІЛ III. ЗАХИСТ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ	
3.1. Гарантії реалізації прав на комерційну таємницю за українським законодавством.....	36
3.2. Заходи щодо захисту комерційної таємниці в Україні.....	39
3.3. Відшкодування шкоди за розголошення комерційної таємниці працівником.....	43
3.4. Проблеми захисту прав на комерційну таємницю в Україні.....	47
Висновки до Розділу 3.....	49
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. У зв'язку з посиленням економічної конкуренції в умовах ринкових відносин важливого значення набуває питання вивчення сутності комерційної таємниці та її захисту в Україні. Безумовно, у процесі здійснення господарської діяльності створюється нові проєкти, запроваджуються новітні технології виробництва, приймаються інноваційні рішення, і все це становить комерційну цінність, а тому має засекречуватися від конкурентів. Для цього на національному рівні має існувати ефективне правове регулювання захисту комерційної таємниці з метою уникнення витoku конфіденційної інформації, її розголошення працівниками, запобігання явищу комерційного шпигунства.

На сьогодні в Україні питанню комерційної таємниці та її захисту присвячені наступні нормативно-правові акти: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про інформацію», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, підзаконні акти, прийняті на рівні Кабінету Міністрів України, норми яких встановлюють правовий режим комерційної таємниці та відповідальність, яка наступає за порушення законодавства про комерційну таємницю. Однак, не дивлячись на це, стан нормативно-правового регулювання захисту комерційної таємниці не є належним з огляду на відсутність спеціальної, повноцінної та комплексної системи захисту комерційної таємниці. Зазначені прогалини негативно впливають на здатність суб'єктами господарювання реалізувати власні права на комерційну таємницю у практичній сфері, а також на бажання іноземних суб'єктів створювати відокремлені структурні підрозділи, дочірні компанії, афілійовані організації на території України. Саме тому на даному етапі важливого значення набуває аналіз стану нормативно-правового регулювання захисту прав на комерційну таємницю з урахуванням міжнародного досвіду, а

також виокремлення на основі проведеного дослідження ключових проблем у даній сфері та шляхів їх подолання.

Мета дослідження полягає у визначенні на основі аналізу норм національного та міжнародного законодавства, доктринальних положень та позицій правозастосовної практики теоретико-правової характеристики комерційної таємниці та захисту прав на комерційну таємницю в Україні. Для реалізації цієї мети перед нами були поставлені **наступні завдання**:

- 1) охарактеризувати підходи, що склалися в правовій доктрині, національному та європейському законодавстві щодо визначення комерційної таємниці;
- 2) дослідити сучасний стан нормативно-правового регулювання права на комерційну таємницю в Україні;
- 3) проаналізувати особливості цивільних правовідносин, пов'язаних з використанням комерційної таємниці, а саме: надати загальну характеристику комерційній таємниці як специфічному об'єкту цивільних прав, визначити суб'єктів права на комерційну таємницю та зміст права на комерційну таємницю як невід'ємний елемент цивільних правовідносин;
- 4) визначити гарантії реалізації прав на комерційну таємницю за українським законодавством;
- 5) охарактеризувати заходи щодо захисту комерційної таємниці;
- 6) описати особливості відшкодування шкоди за розголошення комерційної таємниці працівником
- 7) визначити проблемні аспекти реалізації та захисту права на комерційну таємницю в Україні, а також запропонувати власні шляхи їх вирішення.

Об'єкт роботи – суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації права на комерційну таємницю.

Предмет роботи – система захисту прав на комерційну таємницю в Україні.

Науковий аналіз правової природи комерційної таємниці, цивільних-правовідносин, що виникають з приводу реалізації права на комерційну

таємницю, а також захисту прав на комерційну таємницю сприятиме з'ясуванню стану нормативно-правового регулювання захисту права на комерційну таємницю в Україні, виокремлення основних проблем, а також пропонуванню шляхів їх усунення.

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Науково-теоретичною основою магістерського дослідження стали наукові праці в галузі цивільного, господарського права та права інтелектуальної власності. Зокрема, автором проаналізовані дисертаційні дослідження таких вчених як: Ю. В. Носік «Права на комерційну таємницю в Україні», Следнева Т. О. «Право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю та його захист».

З метою дослідження правової природи комерційної таємниці використані праці таких науковців як: Карпенко Р. В., Александрова К. О., Ситницький М. В., Пашун С. О., Котляр Д., Черних А. Б., Полуніна Л. та ін.

Для з'ясування проблеми захисту комерційної таємниці використані праці Колобова Л., Колеснікової І., Кравченко О. М., Тугарової О. К., Шепети О. В., Дзери О. В., Кузнєцової Н. С., Підпригори О. А. та ін.

При дослідженні відшкодування шкоди за розголошення комерційної таємниці піддано аналізу судову практику, зокрема: Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 березня 2014 року, Постанова Верховного Суду від 28 лютого 2019 року у справі № 752/5775/16-ц, Постанова Верховного Суду від 23 листопада 2020 року у справі № 910/1759/19 тощо.

В аспекті міжнародно-правового регулюванні використані такі міжнародні акти як: Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року, Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 року і змінена 2 жовтня 1979 року, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Структура магістерської роботи. Магістерське дослідження складається з вступу, трьох змістовних розділів (перший розділ складається з двох підрозділів, другий – з трьох, третій – з чотирьох), висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел становить 50 одиниць.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

1.1 Поняття «комерційної таємниці»: підходи до розуміння в українському та європейському просторі

З метою визначення правової природи та ознак комерційної таємниці слід дослідити доктринальні та законодавчі підходи до розуміння комерційної таємниці в українському та європейському правовому просторі.

Станом на сьогодні не існує єдиної позиції щодо дефініції комерційної таємниці. Можемо виділити деякі з тих, що склалися в правовій доктрині. У широкому розумінні комерційну таємницю розуміє Г. Сляднева. Учена визначає комерційну таємницю як вид конфіденційної інформації з обмеженим доступом¹. Проте дане визначення є занадто широким, оскільки останнє не розкриває специфіки комерційної таємниці, натомість акцентує увагу на усталеному законодавчому підході, що комерційна таємниця – підвид інформації з обмеженим доступом, а саме: конфіденційної інформації.

У вузькому розумінні комерційну таємницю розглядає Л. Полуніна, а саме визначає її як комерційну, науково-технічну, організаційну та іншу інформацію, яка використовується в підприємницькій діяльності і володіє реальною або потенційною економічною цінністю². Карпенко Р. В. та Александрова К. О., під комерційною таємницею пропонують розуміти специфічний об'єкт інтелектуальної власності, тому що не вся конфіденційна інформація юридичної особи є комерційною таємницею, нею є лише та, яка є результатом інтелектуальної діяльності, має комерційну цінність та щодо якої особа вживає заходів із збереження її секретності³. На думку А. Черних, комерційною

¹ Сляднева Г.О. Правова природа комерційної таємниці та генезис законодавства про захист комерційної таємниці // наукова стаття Актуальні проблеми держави і права/ Київ. – 2012. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v33/52.pdf>

² Полуніна Л. Поняття комерційної таємниці як предмета злочинного посягання // NATIONAL LAW JOURNAL: THEORY AND PRACTICE. – 2019. – Режим доступу: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/124-127_14.pdf

³ Карпенко Р. В., Александрова К. О. Правова природа комерційної таємниці як об'єкту права інтелектуальної власності // IV Міжнародна науково-практична конференція «Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії та виклики. – 2022. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Збірник-ТЕЗ_МНПК_6-7_квітня_2022_м.Мукачєво.pdf#page=109

таємницею є режим конфіденційності інформації, що дозволяє її власникові при існуючих або можливих обставин збільшити доходи, уникнути невикористаних витрат, зберегти положення на ринку робіт, товарів, послуг або отримати іншу комерційну вигоду⁴. За визначенням Свинарчука В. М., комерційна таємниця – це інформація пов'язана з технологією, виробництвом, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що має комерційну цінність, а її розголошення може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання⁵. Ю. М. Белуга зазначає, що комерційна таємниця належить до нематеріальних благ, не є загальновідомою, підлягає захисту особою, яка контролює цю інформацію⁶

На основі вищезазначених дефініцій можемо виділити основні ознаки комерційної таємниці, а саме:

- 1) Це об'єкт інтелектуальної власності;
- 2) Становить комерційну цінність;
- 3) Має секретний (конфіденційний) характер;
- 4) Використовується в підприємницькій діяльності;
- 5) Потребує вжиття власником інформації заходів по її збереженню.

Що стосується законодавчого підходу до визначення комерційної таємниці, варто першочергово звернутися до положень Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Згідно з ст.505 ЦК України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за

⁴ Черних А.Б. Проблема співвідношення інституту комерційної таємниці і суміжних правових категорій // Соціологія і право. – 2019. № 4 (46). С. 79

⁵ Свинарчук В. М. Комерційна таємниця як вид інформації з обмеженим доступом: аналіз законодавчої практики // ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО. № 3(30)/2019, с. 53– Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/8_13.pdf

⁶ Белуга Ю. М. Питання правової охорони комерційної таємниці в контексті вдосконалення чинного законодавства // Юридичний вісник 4 (61) 2021, с. 119-120.

винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці⁷. Сформульоване в ЦК України визначення поняття комерційної таємниці відповідає міжнародно-правовим підходам до розуміння комерційної таємниці (TRIPS I NAFTA).

Крім того, визначення комерційної таємниці міститься також в статті 36 Господарського кодексу України (далі - ГК України), зокрема комерційною таємницею визнаються відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання⁸. Статтями 420 ЦК України і 155 ГК України комерційну таємницю віднесено до об'єктів прав інтелектуальної власності. Таким чином, за українським законодавством комерційна таємниця належить до інституту права інтелектуальної власності, тобто сукупності виключних прав на нематеріальні об'єкти, що є результатом інтелектуальної (у тому числі творчої) діяльності, та прирівняних до них інших об'єктів.

Однак дослідження лише вітчизняних підходів до розуміння комерційної таємниці є недостатнім, оскільки не дозволяє відслідкувати, наскільки наше законодавство відповідає міжнародним стандартам. Тому вивчення закордонних моделей комерційної таємниці дозволяє отримати панорамну картину стану регламентації даного інституту у Європі. Разом з тим необхідно пам'ятати, що і саме поняття комерційної таємниці, і певні механізми охорони та захисту прав на неї сформувалися в кожній окремій країні внаслідок унікальних політичних, правових, економічних, соціальних подій та умов.

Розглянемо законодавчі підходи до розуміння комерційної таємниці в зарубіжних країнах, а саме державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС), які імплементують у своє законодавство положення директив та регламентів ЄС, а саме: Франції, Швеції та Італії. З огляду на те, що 23 червня 2022 року Україна

⁷ Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року 435-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

⁸ Господарський кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

отримала статус кандидата-члена в ЄС, особливо актуальним є аналіз досвіду цих країн.

Ураховуючи той факт, що всі три зазначені вище країни імплементували положення Директиви (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозголошених «ноу-хау» та комерційної інформації (комерційної таємниці) від незаконного заволодіння, використання та розголошення у своє законодавство⁹, відповідно визначення комерційної таємниці зводяться до єдиного розуміння. Інформація охороняється як комерційна таємниця лише до тих пір, поки вона: є секретною у тому сенсі, що в цілому або в точній конфігурації та комбінації їхніх компонентів вона не є загальновідомою чи легкодоступною для експертів і операторів у цій галузі; має економічну цінність через те, що секретна; охороняється особами, які законно володіють такими даними¹⁰.

Таким чином, можемо відмітити, що підходи до визначення комерційної таємниці в Україні та в країнах-ЄС є схожими, це пояснюється інтеграцією України до ЄС. Отже, під комерційною таємницею варто розуміти інформацію, яка є результатом інтелектуальної діяльності суб'єктів господарювання, характеризується секретністю, має комерційну цінність та підлягає захисту з боку особи, яка законно контролює цю інформацію.

1.2. Сучасний стан нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних з комерційною таємницею

У теорії права нормативно-правове регулювання розуміють як регламентацію загальних суспільних відносин нормами права, закріпленими в

⁹ Directive (eu) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 08.06/2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0943>

¹⁰ Trade secret laws and regulations in France. – Режим доступу: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-trade-secrets/france>

Trade secret laws and regulations in Italy. – Режим доступу: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-trade-secrets/italy>

Implementation of the Trade Secrets Directive – Some comments from Sweden. – Режим доступу: <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/sweden/implementation-of-the-trade-secrets-directive-some-comments-from-sweden>

нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та інших формах права, які (норми) розраховані на неодноразове (багаторазове) застосування за наявності передбачених ними обставин. Обсяг суспільних відносин, які охоплює нормативно-правове регулювання, не визначений кількісно; коло осіб не окреслено персонально; часові межі дії норм чітко не встановлені (безстроковість дії)¹¹.

Нормативну базу питань, пов'язаних з комерційною таємницею, в українському законодавстві становлять джерела права різної юридичної сили, тому їх можна класифікувати за п'ятьма рівнями, починаючи з актів найвищої юридичної сили:

1. Конституційний рівень. Витоки конституційно-правового регулювання комерційної таємниці містяться у статті 54 Конституції України. Відповідно до цієї статті громадянам гарантується захист їх інтелектуальної власності, матеріальних, моральних інтересів, авторських прав, свободу наукової, художньої та іншої творчості. Відповідно, їм належить право на результати своєї інтелектуальної та творчої діяльності, поширення й використання яких без їх згоди є неправомірним, окрім випадків, визначених законом¹². Оскільки комерційна таємниця є об'єктом права інтелектуальної власності, про що ми зазначили раніше, на неї поширюється захист за статтею 54.

2. Рівень міжнародно-правового регулювання. Згідно зі статтею 9 Конституції України та статтею 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України¹³. Відповідно до положень законодавчих актів у сфері захисту комерційної таємниці, у випадку конфлікту положень закону з положеннями міжнародного

¹¹ Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с

¹² Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

¹³ Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

Про міжнародні договори України: закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

договору застосуванню підлягають норми міжнародного договору. Будучи учасником низки міжнародних договорів, Україна акцептувала і визнала положення щодо захисту прав на комерційну таємницю. Реалізація цих прав гарантується відповідними зобов'язаннями держави. Таким чином, можемо виділити наступні види зобов'язань:

- Зобов'язання за міжнародними договорами, визнаними загальнообов'язковими у порядку, визначеному ЗУ «Про міжнародні договори України»;

- Зобов'язання, пов'язані з виконанням Угоди про асоціацію України з ЄС.

Варто зауважити, що на універсальному рівні міжнародно-правового регулювання відсутній єдиний міжнародно-правовий акт, який регламентував би комплексно питання захисту прав на комерційну таємницю. Однак основою такого захисту є стаття 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року в редакції 1967 року (яка 25 грудня 1991 року набула чинності й для України) щодо недобросовісної конкуренції. У ній зазначається, що Країни Союзу повинні забезпечити ефективний захист від недобросовісної конкуренції. Пункт другий цієї статті розшифровує, що ж саме є недобросовісною конкуренцією – це будь-який акт конкуренції, який протирічить чесним звичаям у промислових і торгівельних справах¹⁴.

Ще одним важливим для розуміння характеристики комерційної таємниці міжнародним актом є Стокгольмська конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 року. Відповідно до ст. 2, «інтелектуальна власність» включає права, що відносяться, зокрема, до «захисту проти недобросовісної конкуренції»¹⁵.

Важливе значення у захисті прав на комерційну таємницю відіграє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, укладена в межах

¹⁴ Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text

¹⁵ Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 року і змінена 2 жовтня 1979 року // офіційний інтернет-ресурс Ліга:закон – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU67K05U?ed=1967_07_14

Світової організації торгівлі (Угода ТРІПС). Зокрема, йдеться мова про Розділ 7: захист нерозкритої інформації. Згідно зі статтею 39 фізичні та юридичні особи повинні мати можливість захисту інформації, яка законно знаходиться під їх контролем, від розкриття, придбання або використання іншими без їхньої згоди у такий спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці, якщо така інформація підпадає під наступні ознаки:

- a) є секретною у тому розумінні, що вона як єдине ціле або у точній конфігурації та поєднанні разом її компонентів, загально відомих або доступних для осіб у колах, що звичайно мають справу з інформацією, про яку йдеться;
- b) має комерційну цінність через те, що вона є секретною;
- c) зберігається в секреті внаслідок вжиття за відповідних обставин певних заходів особою, яка законно здійснює контроль за цією інформацією¹⁶.

Слід зауважити, що визначення комерційної таємниці, яке міститься в ст. 505 Цивільного кодексу України, є дуже близьким до ст. 39 Угоди ТРІПС.

На регіональному міжнародно-правовому рівні слід вести мову, першочергово, про Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яку наша держава ратифікувала 16 вересня 2014 року. Питання комерційної таємниці відповідно встановлюються Главою 10 Конкуренція¹⁷. На виконання положень Угоди приймається низка директив, які стосуються питань захисту прав на комерційну таємницю. Зокрема, можемо виділити наступні директиви: Директива (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 липня 2016 року щодо захисту нерозкритого ноу-хау та бізнесової інформації (комерційної таємниці) проти їх неправомірного набуття, використання та розкриття; Директива Європейського Парламенту і

¹⁶ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text

¹⁷ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Ради (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій.

3. **Законодавчий рівень.** Законодавчі акти, що стосуються захисту прав на комерційну таємницю можна поділити на ті, що встановлюють правовий режим комерційної таємниці та ті, що встановлюють відповідальність за порушення порядку використання комерційної таємниці. До першої групи відносяться: Цивільний кодекс України (статті 420, 505), Господарський кодекс України (стаття 36), Закон України «Про інформацію» (стаття 10), Закон України «Про доступ до публічної інформації» (статті 6 та 8). До другої – ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції», Кодекс України про адміністративні правопорушення (стаття 164-3 Недобросовісна конкуренція), Кримінальний кодекс України (ст.231 та ст. 232).

4. **Підзаконний рівень.** Одним із джерел цивільного права, згідно зі ст. 4 ЦК України є підзаконний нормативно-правовий акт. Під підзаконним нормативно-правовим актом слід розуміти акт, що видається відповідно до закону, на підставі закону з метою конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм¹⁸. У сфері захисту прав на комерційну таємницю можемо виділити постанови Кабінету Міністрів України, а саме: постанову Кабміну від 09.08.1993р. №611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці».

5. **Локальний рівень правового регулювання.** Відповідно до статті 29 Кодексу законів про працю України на роботодавця покладаються обов'язки щодо роз'яснення перед початком роботи працівникові його прав та обов'язків за трудовим договором¹⁹. Цей обов'язок включає ознайомлення з усіма локальними нормативно-правовими актами, які стосуються виконуваної роботи. До таких актів належать, зокрема, перелік відомостей, що становлять комерційну

¹⁸ Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с

¹⁹ Кодекс законів про працю України: закон України від 10 грудня 1971 року № 322-08 // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

таємницю, правила, пов'язані з доступом до інформації, що є комерційною таємницею та відповідальність за її розголошення тощо.

Таким чином, акти нормативно-правового регулювання у сфері питань, пов'язаних з комерційною таємницею, складають чітку ієрархічну систему нормативно-правових актів. Основними актами, що встановлюють правовий режим комерційної таємниці є Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до публічної інформації» тощо.

З урахуванням наведеного вище можемо зробити наступні висновки.

По-перше, розглянувши комерційну таємницю крізь призму наукової доктрини, національного законодавства та законодавства країн-членів ЄС, можемо зазначити, що розуміння комерційної таємниці зводиться до наступного: комерційна таємниця – це об'єкт інтелектуальної власності, що становить комерційну цінність, має секретний (конфіденційний) характер, використовується в підприємницькій діяльності та потребує вжиття власником інформації заходів по її збереженню.

По-друге, було з'ясовано, що захист прав на комерційну таємницю гарантується на п'яти рівнях нормативно-правового регулювання: конституційному, міжнародному, законодавчому, підзаконному та локальному. Основним є конституційний рівень, який гарантує громадянам захист їх інтелектуальної власності, матеріальних, моральних інтересів, свободу художньої, наукової, технічної та іншої творчості їхніх, їх авторських прав. Міжнародний рівень включає систему універсальних актів, прийнятих на рівні всієї міжнародної спільноти, та регіональних, а саме актів Європейського Союзу. Законодавчий рівень охоплює акти, які встановлюють правовий режим комерційної таємниці та відповідальність за порушення порядку її використання. Підзаконний рівень включає постанови Кабміну та інші підзаконні нормативно-

правові акти. Локальний включає акти, прийняті на рівні конкретних підприємств та організацій.

Зміст і призначення норм щодо використання комерційної таємниці під час підприємницької діяльності реалізується у процесі правозастосування.

РОЗДІЛ II. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

2.1. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності

Відповідно до статті 420 ЦК України комерційна таємниця є об'єктом права інтелектуальної власності²⁰. Беручи до уваги загальне визначення об'єкта права інтелектуальної власності, як результату інтелектуальної, творчої діяльності людини у виробничій, літературній, науковій та художній галузях, комерційна таємниця має свої специфічні особливості.

Як ми вже згадували у Розділі I, не існує окремого спеціального нормативно-правового акту, який би регулював питання, пов'язані з правовим режимом комерційної таємниці. На сьогодні цивільно-правовий режим комерційної таємниці встановлюється кодексами (ЦКУ, ГКУ), законами (ЗУ «Про інформацію», ЗУ «Про доступ до публічної інформації») та іншими відповідними нормативно-правовими актами.

Відповідно до ч.1 ст. 505 ЦК України об'єктом комерційної таємниці є інформація. Закон України «Про інформацію» до поняття інформація відносить будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. За режимом доступу виділяють інформацію з обмеженим доступом, а остання за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Різновидом і конфіденційної, і таємної інформації є комерційна таємниця²¹. Не будь-яка інформація може називатися комерційною таємницею. Комерційною таємницею є лише та інформація, яка відповідає визначенням законодавством певним вимогам. Такі вимоги містяться у ст. 505 Цивільного кодексу України у дефініції поняття «комерційна

²⁰ Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року 435-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

²¹ Про інформацію: закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

таємниця», ними є: інформаційність комерційної таємниці; конфіденційність; комерційна цінність; захищеність²³. Наявність кожної з цих ознак у певної інформації дозволяє визнати її комерційною таємницею.

Комерційна таємниця складається з двох видів інформації, а саме: технічної та комерційної інформації. До технічної групи належать незапатентовані науково-технічні розробки, технічні проекти, бази даних та інші комп'ютерні програми, створені підприємством, промислові зразки, усі види «ноу-хау», незапатентовані товарні знаки тощо. Варто зазначити, що об'єкти інтелектуальної власності, які є запатентованими або які мають авторські свідоцтва, немає потреби зараховувати до складу комерційної таємниці, оскільки подібні об'єкти охороняються за законодавством, зокрема Законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на промислові зразки» та іншими. До комерційної групи віднесено умови контрактів, дані про постачальників і покупців, дані про розрахунок відпускних цін, розміри знижок, маркетингові дослідження, інформацію про переговори тощо²².

Для визначення інформації комерційною таємницею, потрібно, щоб вона підпадала під низку притаманних лише їй ознак. Так, серед ознак комерційної таємниці кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Ю. В. Носік називає: інформаційність комерційної таємниці (у тому розумінні, що комерційна таємниця – це інформація); конфіденційність, комерційну цінність та захищеність інформації, яка становить комерційну цінність. При цьому інформаційність та захищеність є загальними ознаками для всіх видів комерційної та таємної інформації, а решта ознак - специфічні²³.

Такі ознаки як конфіденційність та комерційна цінність, як зазначає Верховний Суд у справі № 910/1759/1, є істотними, необхідними та

²² Колобов Л., Колеснікова І. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці // Підприємство, господарство і право, № 5/2016. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/05/3.pdf>

²³ Носік Ю.В. Юридична природа прав на комерційну таємницю в Україні / Право України, № 3/2006. с. 36-39.

невіддільними. Конфіденційність комерційної таємниці полягає в тому, що інформація, що є комерційною таємницею, у загальному (цілому) чи в певній формі її компонентів має бути невідомою та не бути легкодоступною для осіб, які мають справу з видом інформації, до якого вона належить. Комерційну цінність інформації, яка є комерційною таємницею, розуміють так, що її використання надає володільцю цієї інформації певні економічні вигоди через те, що його конкуренти або інші особи не володіють такою інформацією²⁴.

Крім цього, варто пам'ятати про таку ознаку комерційної таємниці як необмежений строк правової охорони, тобто право інтелектуальної власності є дійсним протягом всього періоду існування усіх ознак комерційної таємниці. Тому, на відміну від об'єктів патентного права, комерційна таємниця охороняється протягом всього періоду, коли інформація зберігає секретність, має комерційну цінність і не є відомою для інших осіб²⁵.

Поруч з цим, варто зауважити, що не вся інформація на підприємстві може визнаватися комерційною цінністю. Так, зі змісту частини 2 статті 505 ЦК України випливає, що відомості не можуть бути віднесені до комерційної таємниці, якщо про це прямо зазначено в законі. На думку Ситницького М. В., «..відомості, які можуть бути віднесені до комерційної таємниці підприємства, повинні мати ряд певних ознак: (1) не містити державної таємниці; (2) не наносити шкоди інтересам суспільства; (3) відноситись до виробничої діяльності підприємства; (4) мати дієву або потенційну комерційну цінність та створювати переваги у конкурентній боротьбі; (5) мати обмеження у доступі тощо»²⁶.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993р. 148 № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю», до комерційної таємниці не можуть відноситися за будь-яких умов:

²⁴ Постанова Верховного Суду у справі № 910/1759/1 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: https://revestr.court.gov.ua/Review/93149537?fbclid=IwAR23q9oqRn-rsi78-To4J9KG9a_OrGY-qbQZXT8OE-bnH6OsxU79lx5sgfw

²⁵ Карпенко Р. В., Александрова К. О. Правова природа комерційної таємниці як об'єкту права інтелектуальної власності // IV Міжнародна науково-практична конференція «Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії та виклики. – 2022. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Збірник-ТЕЗ_МНПК_6-7_квітня_2022_м.Мукачево.pdf#page=109

²⁶ Ситницький М. В. Характерні ознаки комерційної таємниці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. Вип. 23. С. 262–266.

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню²⁷.

Отже, можемо відмітити, що законодавець відносить до комерційної таємниці відомості технічного, комерційного, виробничого, організаційного та іншого характеру, при тому чітко визначає перелік відомостей, що за жодних умов не можуть бути комерційною таємницею та повинні бути надані державним органам або іншим суб'єктам за їх вмотивованою вимогою. Таким чином, з наведеного можемо зробити висновок, що відомості технічного,

²⁷ Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю: постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993р. 148 № 611 // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-п#Text>

організаційного, комерційного, виробничого характеру, за умови вжиття заходів щодо їх секретності, можуть становити комерційну таємницю підприємства.

Із вищезазначеного випливає, що для того, щоб інформація підлягала захисту як комерційна таємниця вона має відповідати наступним ознакам: повинна характеризуватися секретністю, комерційною цінністю, відноситись до виробничої діяльності підприємства, створювати переваги у конкурентній боротьбі, мати обмеження у доступі та підлягати спеціальному захисту від протиправного посягання.

2.2. Загальна характеристика суб'єктів прав на комерційну таємницю

Одним із складових елементів цивільних правовідносин, що виникають у сфері права інтелектуальної власності, а зокрема права на комерційну таємницю, безумовно, є суб'єкти. У даному Розділі перед нами стоїть завдання – з'ясувати, які особи можуть набувати та здійснювати права на комерційну таємницю.

У теорії права науковцями відмежовуються поняття суб'єкта права та суб'єкта правовідносин. Як відзначали В. Я. Бойцов та С. С. Алексєєв, суб'єкт права – це особа, що володіє правосуб'єктністю, тобто особа, яка потенційно (взагалі) здатна бути учасником правовідносин, а суб'єкт правовідношення – це реальний учасник даних правовідносин. У такому розумінні суб'єктом права на комерційну таємницю є особа, яка потенційно може набувати і здійснювати права та обов'язки щодо комерційної таємниці та, відповідно, бути учасником регулятивних правовідносин щодо комерційної таємниці. Поняття суб'єкта права на комерційну таємницю, таким чином, ширше від поняття суб'єкта правовідносин, що складаються з приводу комерційної таємниці. Останнім є учасник правовідносин, якому належать суб'єктивні права на комерційну таємницю²⁸. Отже, ми будемо досліджувати саме суб'єктів прав на комерційну таємницю.

²⁸ Носік Ю. В. Право на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 12.00.03. Київ. – 2006. 221 с.

Визначення переліку суб'єктів прав на комерційну таємницю є проблемним завданням з огляду на розпорошеність норм законодавства та відсутність спеціального закону, який би встановлював правовий режим комерційної таємниці. Комерційна таємниця є об'єктом регулювання як цивільного, так і господарського права. Чіткого переліку суб'єктів прав на комерційну таємницю ЦК України не надає. Натомість у частині 2 статті 506 ЦК України зазначається, що майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором²⁹. Із даного визначення, як зазначає Ю. В. Носік, випливає, по-перше, що суб'єктом прав на комерційну таємницю не може бути особа, яка неправомірно визначила інформацію комерційною таємницею, наприклад, включила до її складу відомості, які не можуть становити комерційну таємницю відповідно до закону, не володіють необхідними ознаками конфіденційності чи комерційної цінності, або відомості, якими така особа заволоділа протиправно. По-друге, права на комерційну таємницю можуть належати лише тій особі, яка визначила інформацію комерційною таємницею, тобто яка своїм волевиявленням засвідчила намір утримувати певні комерційно цінні відомості в режимі конфіденційності та вжила адекватних дій щодо збереження такого стану невідомості інформації. У особи, яка не вчиняла жодних активних дій, спрямованих на забезпечення правової охорони комерційної таємниці, права на неї не виникають³⁰.

Якщо звернутися до приписів ГК України, які є конкретизуючими щодо суб'єктів права на комерційну таємницю, сфери її створення та використання, то можемо помітити, що у статтях 36 та 162 до суб'єктів права на комерційну таємницю віднесено суб'єктів господарювання. Суб'єктами господарювання, так само, є господарські організації – юридичні особи, створені у порядку, передбаченому Цивільним кодексом України, державні, комунальні та інші

²⁹ Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 40-44, ст. 356 // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

³⁰ Носік Ю. В. Право на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 12.00.03. Київ. – 2006. 221 с.

підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в порядку, установленому законом; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці³¹.

Однак виникає питання, чи така ознака як комерційна цінність вказує на те, що суб'єктами права на комерційну таємницю може бути лише суб'єкт, що здійснює підприємницьку діяльність. З одного боку, в Інформаційному листі Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» від 28 березня 2007 року № 01-08/184 комерційну таємницю віднесено до кола конфіденційної інформації у сфері саме господарської (підприємницької) діяльності³². У науково-практичному коментарі з права інтелектуальної власності до ЦК України за загальною редакцією М. В. Паладія, Н. М. Мироненка, В. О. Жарова вказано, що суб'єктами права на комерційну таємницю можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та мають монопольне право на інформацію, що, на їхню думку, вважається комерційною таємницею. Такі особи визначені первинними суб'єктами прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю³³. Водночас у Науково-практичному коментарі до Цивільного кодексу України за загальною редакцією Є. О. Харитинова, Н. Ю. Голубевої уточнено, що визначення таємниці як комерційної ще не означає, що суб'єктом права інтелектуальної власності на комерційну таємницю можуть бути лише особи, які здійснюють комерційну господарську діяльність, як вона розуміється в ст. ст. 42-51 ГК України. Указано, що суб'єкти некомерційної господарської діяльності (відповідно до ст. ст. 52-54 ГК України) також можуть бути суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційну

³¹ Господарський кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

³² «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію»: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 року № 01-08/184. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07#Text

³³ Право інтелектуальної власності: науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України за заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненка, В. О. Жарова. Парламентське видавництво. Київ. – 2006. 432 с.

таємницю³⁴. Зокрема, до суб'єктів некомерційної господарської діяльності належать такі суб'єкти, діяльність яких направлена на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Наприклад, юридичні особи, які фінансуються з бюджетів, зокрема державні органи, можуть бути суб'єктами права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, якщо вони проводять тендери, конкурси, прилюдні торги з метою укладення договорів у межах наданих їм повноважень³⁵.

Таким чином, можемо помітити, що норми ГК України звужують коло суб'єктів прав на комерційну таємницю, відносячи до них суб'єктів господарювання. Разом з тим, норми ГК України не обмежують коло суб'єктів прав на комерційну таємницю, оскільки стаття 1 ГК України передбачає, що приписи кодексу поширюються лише на господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими суб'єктами відносин у сфері господарювання. Тому зважаючи на те, що комерційна таємниця не обов'язково виникає в рамках господарських правовідносин, але і є об'єктом цивільних правовідносин, варто знову звернутися до ЦК України, проаналізувавши приписи якого, можемо відзначимо, що коло суб'єктів комерційної таємниці у ньому визначається ширше. Оскільки комерційну таємницю законодавець відносить до об'єктів інтелектуальної власності, то у відповідності ст. 421 ЦК України: «Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору»³⁶. Таке законодавче трактування щодо визначення суб'єкта права на комерційну таємницю не суперечить ст. 162 ГК України, у якій

³⁴ Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар за заг. ред. Е. О. Харитонов, Н. О. Голубевої. ТОВ «Одісея». Харків. – 2009. 1208 с.

³⁵ Дмитренко В. В. Суб'єкти права на комерційну таємницю та ноу-хау: порівняльно-правовий аспект // Право і суспільство, № 4, частина 2/2017. – Режим доступу: http://pravoisuspiilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_2/13.pdf

³⁶ Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року// Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

зазначено: «Особа, яка самостійно і сумлінно отримала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд»³⁷. Отже, особи, яким належать майнові права на комерційну таємницю є суб'єктами прав на неї.

Виходячи з того, що за статтею 2 ЦК України учасниками цивільних відносин, так само, є фізичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права, слід з'ясувати, чи можуть дані особи бути суб'єктами прав на комерційну таємницю. Так, положення ст. ст. 167-169 ЦК України про те, що держава, АР Крим, територіальні громади діють у цивільних правовідносинах на рівних засадах з іншими учасниками є нормами-принципами, які водночас свідчать про універсальний обсяг правосуб'єктності таких публічних утворень. Названі публічні утворення відповідно до своєї правової природи та обсягу належної їм правосуб'єктності здатні набувати майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю різноманітними способами (на підставі договорів, у порядку правонаступництва, спадкування тощо), бути носіями таких прав і здійснювати їх. Тому вживане у Главі 46 ЦК України поняття «особа» має тлумачитися ширше та включати в свій обсяг не тільки юридичних осіб, а також публічних утворень.

Що стосується фізичних осіб, то останні мають змогу повноправно діяти у цивільних правовідносинах, пов'язаних із комерційною таємницею. Оскільки обсяг правосуб'єктності фізичних осіб є універсальним, вони не потребують окремого дозволу на вступ у такі правовідносини. У законодавстві України для фізичних осіб не міститься жодних заборон щодо набуття та здійснення прав на комерційну таємницю, тому в такому разі варто керуватися принципом про те, що дозволено все, що не заборонено законом. З огляду на те, що законодавством

³⁷ Господарський кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

не передбачені заборони фізичної особи набувати та здійснювати права щодо комерційної таємниці, остання є повноправним суб'єктом³⁸.

Варто зауважити, що суб'єктами права на комерційну таємницю в Україні можуть виступати не лише громадяни України та юридичні особи України, а також іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи на рівні з національними суб'єктами права на комерційну таємницю. Згідно зі статтею 26 Конституції України та Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці та особи без громадянства, що перебувають на території України на законних підставах, користуються таким же правовим захистом своїх прав на комерційну таємницю, як і громадяни України, а також на рівних підставах і в однаковому обсязі з останніми несуть відповідальність за порушення прав інших осіб на комерційну таємницю та невиконання відповідних своїх обов'язків³⁹. Національний режим для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України запроваджено з Законами України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та «Про міжнародне приватне право», що надає їм по відношенню до комерційної таємниці не менший обсяг прав і обов'язків, ніж мають суб'єкти господарської діяльності України.

Отже, суб'єктами прав на комерційну таємницю є не лише суб'єкти господарювання, але усі суб'єкти, зазначені у статті 2 ЦК України, а саме: фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), юридичні особи (в тому числі іноземні), держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

³⁸ Носік Ю. В. Право на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 12.00.03. Київ. – 2006. 221 с.

³⁹ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

2.3. Зміст прав на комерційну таємницю як невід’ємний елемент цивільних правовідносин

Відповідно до статті 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Статтею 54 Основного Закону передбачається, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Оскільки комерційна таємниця визнається об’єктом інтелектуальної власності, усі зазначені в Конституції правомочності стосуються також її. Так, згідно зі статтею 501 ЦК України правами на комерційну таємницю є:

- право на використання комерційної таємниці;
- виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- виключне право на перешкоджання неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом⁴⁰.

Детальніше розглянемо кожне із прав.

Право на використання комерційної таємниці включає дії, що вчиняються з інформацією, яка підпадає під ознаки комерційної таємниці, пов’язані, зокрема, з її конфіденційністю. Використанням комерційної таємниці може бути здійснене в різноманітних формах, які не є вичерпними. Формою використання комерційної таємниці слід вважати її застосування у виробничих, економічних, організаційних та інших цілях з метою підтримки економічної конкуренції. Йдеться мова про використання комерційної таємниці під час виробництва товарів, надання робіт та послуг, а також під час розробки стратегії та практики ведення бізнесу, проведення торгових переговорів, підвищення інвестиційної спроможності тощо. Поруч з цим варто пам’ятати, що під час здійснення права на використання комерційної таємниці об’єктом використання

⁴⁰ Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року// Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

є інформація, що становить комерційну таємницю. Тому використання суб'єктивного права на комерційну таємницю як майнового активу, наприклад, при внесенні до статутного капіталу господарських товариств, не є використанням комерційної таємниці, оскільки в такому випадку комерційна таємниця виступає не як об'єкт інтелектуальної власності, а як майнове право⁴¹. Використання комерційної таємниці у різних формах може здійснюватися особою, якій належить законне право на її використання, на власний розсуд, самостійно визначаючи при цьому сферу такого використання, обсяг, його тривалість. Правоволоділець може використовувати комерційну таємницю самостійно або разом з третіми особами, у тому числі на договірних засадах. Крім того, разом з правом особи використовувати комерційну таємницю існує також невід'ємне право особи забороняти використання комерційної таємниці іншими (третіми) особами, тому що праву однієї особи використовувати комерційну таємницю протиставляється обов'язок всіх інших осіб утримуватись від порушення цього права.

Право дозволяти використання комерційної таємниці слідує з особливостей використання виключних прав взагалі, під якими, на відміну від використання об'єктів речового права власності, розуміється не лише використання об'єктів цих прав самим правоволодільцем, але й надання дозволу на вчинення відповідних дій з використання третіми особами в їх інтересах. Об'єктом цієї правомочності (на відміну від об'єкту використання) є не сама комерційна таємниця, але саме право на неї. Формами такого розпорядження є: 1) передача права, його відчуження, коли право у попереднього правоволодільця припиняється і виникає у нового володільця; 2) надання права використання, тобто дозвіл на використання комерційної таємниці шляхом видачі ліцензії (укладення ліцензійного договору) тощо⁴². У першому випадку мова йде про укладення договору про передачу виключних майнових прав на комерційну

⁴¹ Носік Ю. В. Право на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 12.00.03. Київ. – 2006. 221 с.

⁴² Котляр Д. Комерційна таємниця: правова природа та підходи до регулювання // Лабораторія законодавчих ініціатив. – 2004. Режим доступу: <https://parlament.org.ua/2004/05/13/komertsijna-tayemnitsya-pravova-priroda/>

таємницю, можливість укладення якого передбачена статтею 1113 ЦК України. У другому випадку йдеться про дозвіл на використання комерційної таємниці, який може бути оформлений ліцензійною угодою, угодою комерційної концесії і іншими видами договорів, включаючи непоіменовані договори, а також ліцензії на використання комерційної таємниці. Ліцензія може бути різних видів: виключною, одиничною, невиключною, залежною, або іншого виду, що не суперечить закону. Принагідно варто зазначити, що використання комерційної таємниці за діючим законодавством України не може бути дозволене всупереч волі праволоділця, навіть в інтересах суспільства чи в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Право на захист комерційної таємниці, право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці являє встановлену законодавством можливість праволоділцеві вживати превентивних заходів, спрямованих на попередження порушень режиму конфіденційності комерційної таємниці. Це право є регулятивним та одночасно виступає обов'язком уповноваженої особи, невиконання якої може призвести до припинення правової охорони комерційної таємниці⁴³. Як зазначено у статті 15 ЦК України «Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства». Чинним законодавством передбачено юрисдикційну та неюрисдикційну форму захисту порушених прав на комерційну таємницю. Юрисдикційна форма являє собою гарантоване право кожного звернутися до суду за захистом свого права на комерційну таємницю шляхом подачі позову про відшкодування збитків, завданих розголошенням відомостей, що становлять комерційну таємницю (детальніше цивільно-правові способи захисту прав на комерційну таємницю будуть розглянуті у Розділі III). Неюрисдикційна форма реалізується шляхом самозахисту у порядку, передбаченому статтею 19 ЦК України, а також шляхом

⁴³ Пашун С. О. Сутність права на комерційну таємницю // «Молодий вчений», № 3 (18), березень. – 2015 р. с. 170-171

звернення до Антимонопольного комітету України та застосування процедури медіації.

Проблемним питання залишається можливість виникнення особистих немайнових прав на комерційну таємницю. З цього приводу слід звернутися до статті 423 ЦК України, яка серед особистих немайнових прав називає право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності. Наведене вище свідчить про те, що обсяг поняття творець включає авторів, винахідників, виконавців, які створюють об'єкти права інтелектуальної власності, а саме авторського права та суміжних прав, права промислової власності. Такі суб'єкти не є суб'єктами прав на комерційну таємницю. Наприклад, визначення інформації як комерційної таємниці відбувається шляхом прийняття на підприємстві локального нормативного акту. У такому випадку неможливо відстежити конкретну людину, якій мають належати особисті немайнові права. Особисті немайнові права не виникають щодо комерційної таємниці за загальним правилом через особливий суб'єктний склад та правову природу останньої. Однак особисті немайнові права на комерційну таємницю можуть існувати у фізичних осіб на певні інформаційні об'єкти такі як, наукові статті, аналітичні матеріали. Однак в такому випадку йдеться про немайнові права на складові комерційної таємниці, але не на комерційну таємницю як таку⁴⁴.

Отже, права на комерційну таємницю є майновими за характером та включає правомочності щодо використання комерційної таємниці; дозволу на використання комерційної таємниці; та перешкоджання неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці.

Таким чином, з урахуванням вищезазначеного можемо підсумувати.

⁴⁴ Носік Ю. В. Право на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 12.00.03. Київ. – 2006. 221 с.

Комерційна таємниця є окремим об'єктом інтелектуальної власності, якому притаманні наступні ознаки: інформаційність, конфіденційність, комерційна цінність та захищеність інформації, необмежений строк правової охорони. Поруч з цим, законодавством передбачені випадки, коли відомості не відносяться до комерційної таємниці.

Перелік суб'єктів прав на комерційну таємницю визначається комплексно приписами Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України. Так, суб'єктами визнаються не лише суб'єкти господарювання, що здійснюють як комерційну, так і некомерційну діяльність, але й усі суб'єкти, перелічені в статті 2 ЦК України, а саме: фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Зміст права на комерційну таємницю становлять майнові права, зокрема: право на використання комерційної таємниці, виключне право дозволяти використання комерційної таємниці, виключне право на перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці, інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Існування особистих немайнових прав на комерційну таємницю не характерно для українського законодавства.

РОЗДІЛ III. ЗАХИСТ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

3.1. Гарантії реалізації прав на комерційну таємницю за українським законодавством

Реалізація комерційної таємниці неможлива без існування комплексного механізму забезпечення реалізації та гарантування прав на комерційну таємницю. Не можна не погодитися з Н. В. Безсмертною, що значимість суб'єктивних прав полягає в їх реальності, тобто можливості реального здійснення повноважень, які випливають зі змісту того чи іншого конкретного суб'єктивного права. Практична цінність будь-якого права особи – це перетворення можливостей, визначених нормами права, у реальність⁴⁵.

Отже, важливе значення у цьому механізмі відіграють юридичні гарантії реалізації прав на комерційну таємницю, а саме сукупність засобів, передбачених актами чинного законодавства, що створюють умови для практичного здійснення прав на комерційну таємницю, усунення перешкод в їх реалізації та належний захист від порушення.

Юридичні гарантії реалізації прав на комерційну таємницю є двох видів: загальні та спеціальні. Гарантії суб'єктивних прав на комерційну таємницю, які надаються кожному громадянину, належать до загальних гарантій (які ще називають конституційно-правовими). До них належать політичні, економічні, соціальні, ідеологічні гарантії. Спеціальні гарантії – це система передбачених законодавством і забезпечених державно-правовим механізмом засобів, спрямованих на вільне набуття і здійснення прав на комерційну таємницю, усунення перешкод у їх реалізації та ефективний захист від порушень цих прав⁴⁶.

Загальні або конституційно-правові гарантії займають чільне місце з огляду на найвищу юридичну силу правових норм, якими вони передбачені. Так, загальні або конституційно-правові гарантії передбачають закріплення на рівні

⁴⁵ Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Підпригора О. А. Право власності в Україні: навч. Посіб, Київ, Юрінком Інтер. – 2000. 816 с.

⁴⁶ Колобов Л., Колеснікова І. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці // Підприємництво, господарство і право, № 5/2016, с. 9

Конституції України приписів, які визначають захист прав на комерційну таємницю. Зокрема, сюди можемо віднести, перш за все, статтю 54 Основного Закону, згідно з якою громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Також варто згадати статтю 41, якою кожному гарантується право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності⁴⁷. Таким чином, комерційна таємниця, яка належить до об'єктів права інтелектуальної власності, будучи результатом інтелектуальної, творчої діяльності людини, підпадає під конституційно-правовий захист.

Спеціальні гарантії відіграють не менш важливу роль у забезпеченні здійснення суб'єктивних прав на комерційну таємницю. Спеціальні гарантії можуть бути класифіковані за галузевим принципом на:

1. **Цивільно-правові гарантії.** Варто зауважити, що серед таких гарантії цивільно-правовий закон дозволяє виокремити гарантії охорони та гарантії захисту. Зокрема, гарантії охорони передбачені статтею 507 Цивільного кодексу України, згідно з якою «Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання». Натомість гарантії захисту зводяться до використання особою цивільно-правових способів захисту

⁴⁷ Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР// Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

порушених прав на комерційну таємницю, передбачених статтею 16 Цивільного кодексу України.

2. Господарсько-правові гарантії. За статтею 162 Господарського кодексу України суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд⁴⁸.

3. Адміністративно-правові гарантії передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення шляхом встановлення адміністративно-караних діянь. Одним із таких є недобросовісна конкуренція. Так, 164-3 КУпАП встановлює відповідальність за такі склади адміністративних правопорушень: незаконне копіювання форми, зовнішнього оформлення, упаковки, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне, без дозволу власника, використання його імені; умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця; отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця⁴⁹.

⁴⁸ Господарський кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

⁴⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212²⁴): закон України від 07.12.1984 № 8073-Х зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

4. Гарантії передбачені Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Так, Главою 4 Закону передбачені випадки неправомірного збирання, використання та розголошення комерційної таємниці⁵⁰.

5. Кримінально-правові гарантії передбачені у Кримінальному кодексі України шляхом встановлення відповідальності за вчинення злочину, передбаченого статтею 231 – незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; а також злочину, передбаченого статтею 232 – розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках⁵¹.

Отже, дотримання та реалізація прав на комерційну таємницю можлива за допомогою системи юридичних гарантій, які поділяються на загальні (конституційно-правові) та спеціальні (галузеві).

3.2. Заходи щодо захисту комерційної таємниці в Україні

Як ми вже з'ясували, велике значення відіграє захист комерційної таємниці. Перш за все, суб'єкт комерційної таємниці має чітко визначити, які саме відомості підпадають під категорію «комерційна таємниця», керуючись при цьому положеннями статті 505 Цивільного кодексу, статтею 36 Господарського кодексу України та Постановою Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 року.

Фактично це можуть бути будь-які відомості про саму компанію, її стратегічні операції, фінансові показники, укладені контракти, технологію виробництва тощо. Так, з цього приводу слід керуватися Постановою Верховного Суду від 23 листопада 2020 року у справі № 910/1759/19, згідно з

⁵⁰ Про захист від недобросовісної конкуренції: закон України від 7 червня 1997 року № 236/96-ВР зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>

⁵¹ Кримінальний кодекс: закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-XIV зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

якою «склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються самостійно власником або керівником підприємства з дотриманням чинного законодавства. Елементи та складові системи правового захисту комерційної таємниці мають бути задіяні та використані в повній єдності та взаємодії для можливості уникнення витоку відомостей, які складають комерційну таємницю»⁵².

Режим комерційної таємниці може встановлюватися у наступних документах:

1. Включення положень про захист комерційної таємниці до трудових договорів або укладення додатку до трудового договору.

У договір (контракт) працівника, що буде мати допуск до комерційної таємниці, або в додаток до нього, можуть бути вміщені наступні обов'язки:

- не розголошувати довірену або таку, що стала відома внаслідок виконання робочих обов'язків, інформацію, що становить комерційну таємницю;
- чітко виконувати вимоги, зазначені в наказах, інструкціях, положеннях, що стосуються забезпечення схоронності комерційної таємниці;
- не розголошувати інформацію, що становить комерційну таємницю тих підприємців, із якими є ділові стосунки;
- без згоди керівництва підприємства не передавати третім особам і не оприлюднювати інформацію, яка становить комерційну таємницю;
- негайно сповіщати відповідну посадову особу підприємства про будь-які намагання сторонніх осіб одержати від працівника інформацію, що є комерційною таємницею підприємства;
- не використовувати інформацію, що становить комерційну таємницю підприємства, в особистих цілях або для заняття іншою діяльністю, котра (як конкурентна дія) може завдати шкоди підприємству;

⁵² Постанова Верховного Суду від 23 листопада 2020 року у справі № 910/1759/19 // Офіційний сайт VERDICTUM.– Режим доступу:https://verdictum.ligazakon.net/document/93149537?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=biz_press01

– негайно повідомляти відповідну посадову особу підприємства про втрату або недостачу носіїв інформації, що становить комерційну таємницю, ключів від режимних приміщень, сейфів, сховищ, особистих печаток і про інші факти, які можуть спричинити розголошення комерційної таємниці, а також про причини й умови можливого витоку інформації, що становить комерційну таємницю підприємства;

– у разі звільнення працівника всі носії інформації, що становить комерційну таємницю, які перебували в його розпорядженні у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків під час роботи на підприємстві, передати відповідній посадовій особі⁵³.

Поруч з цим, як слушно зазначає Ю. М. Капіца, відносини стосовно об'єктів права інтелектуальної власності визначаються цивільним законодавством, то можливим також є укладання з працівником крім трудового договору – цивільно-правового, з передбаченням положень щодо заборони: розголошення комерційної таємниці, її передання особам, які не мають права доступу до комерційної таємниці, надсилання інформації, що становить комерційну таємницю, в електронному вигляді на адреси, та розміщення такої інформації в електронних сховищах інших, ніж встановлено документами про охорону прав на комерційну таємницю та без дозволу керівника організації або уповноваженої ним особи; використання комерційної таємниці способами та у випадках інших ніж встановлено керівником організації тощо⁵⁴.

2. Укладення під особистий підпис працівника Угоди про нерозголошення комерційної таємниці, у якій передбачити перелік відомостей, що підпадають під комерційну таємницю, передбачити, що отримуюча сторона зобов'язана не розголошувати, не передавати і не робити таку комерційну таємницю доступною для третіх осіб, включаючи органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації усіх форм

⁵³ Тугарова О. К., Шепета О. В. Організаційно-правові питання захисту комерційної таємниці // Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 52. Том 2, 2018. С. 86

⁵⁴ Капіца Ю. М. Захист прав на комерційну таємницю та ноу-хау в Україні у світлі імплементації директиви ЄС 2016/943 та практики застосування // ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО. № 4(39)/2021, С. 72

власності та підпорядкування і не має права використовувати таку інформацію для власної вигоди тощо.

3. Затвердження локальних політик про комерційну таємницю, які міститимуть порядок доступу до комерційної таємниці, її використання та поширення працівником, а також відповідальність за її розголошення. Наприклад, Положення про комерційну таємницю.

4. Передбачення заходів інформаційної безпеки.

5. Zobov'язати працівників вживати превентивні заходи захисту робочого комп'ютера, зокрема встановлювати пароль або інший код доступу, щоб обмежити можливість доступу до робочого комп'ютера третіх осіб⁵⁵.

6. Встановити програмне забезпечення, яке блокує діяльність шкідливих (вірусних) програм.

Однак, не дивлячись на можливість передбачення способів захисту комерційної таємниці роботодавцем, у судовій практиці прослідковується підхід, за яким проста наявність Положення про забезпечення комерційної таємниці або Переліку відомостей, що є комерційною таємницею, не є достатніми заходами щодо її захисту. Зокрема, у справі № 372/4550/19 працівником нібито було розголошено комерційну таємницю, однак, під час вирішення спору, роботодавець все ж таки не зміг надати будь-яких доказів щодо ознайомлення працівника (під особистий підпис) з відповідними документами, які регулюють режим комерційної таємниці в компанії. Відповідно, важливим є запровадження цілісної моделі захисту комерційної таємниці, що дозволить захистити компанію від витоку інформації⁵⁶.

Тобто, слід не тільки розробити акти та передбачити відповідальність за розголошення комерційної таємниці, але й довести до відома працівника під

⁵⁵ Вергун Я., Гулевська Д. Комерційна таємниця: інструменти захисту та відповідальність за розголошення // Офіційний інтернет-ресурс Legal Alliance. – Режим доступу: <https://www.legalalliance.com.ua/publikacii/komercijna-taemnica-instrumenti-zahistu-ta-vidpovidalnist-za-rozgosenna/>

⁵⁶ Постанова Київського апеляційного суду від 12 листопада 2020 року у справі № 372/4550/19// Офіційний сайт VERDICTUM.– Режим доступу: https://verdictum.ligazakon.net/document/92883670?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01

особистий підпис такі відомості. Це забезпечить реальний механізм захисту комерційної таємниці та вбереже роботодавця від можливих проблем у майбутньому.

3.3 Відшкодування шкоди за розголошення комерційної таємниці працівником

Згідно із статтею 16 Цивільного кодексу України одним із способів захисту цивільних прав та інтересів є відшкодування збитків. Відповідно у разі розголошення працівником комерційної таємниці роботодавець має право звернутися до суду загальної юрисдикції із позовом про відшкодування завданих розголошенням комерційної таємниці збитків. Однак при цьому слід пам'ятати, що має бути доведений факт наявності цивільного правопорушення, тобто об'єктивний елемент (наявність майнової шкоди, протиправність поведінки та причинно-наслідковий зв'язок) та суб'єктивний елемент (наявність вини). У разі недоведення останнього у задоволенні позову буде відмовлено⁵⁷. З цього приводу слід звернутися до судової практики.

Так, наприклад, Постановою Верховного Суду від 28.02.2019 р. у справі № 752/5775/16-ц про притягнення до відповідальності особи за привласнення й неправомірне використання у власних інтересах комерційної таємниці юридичної особи касаційну скаргу позивача залишено без задоволення, оскільки факт розголошення комерційної таємниці не був доведений, а також не було надано доказів порушення відповідачем прав позивача. Тобто, факт незаконного використання комерційної таємниці відповідачем не був належним чином доведений у суді, внаслідок чого справа була програна.

Позовні вимоги ґрунтувалися на тому, що співробітник мав доступ до відомостей, які містять комерційну таємницю, у зв'язку з виконанням ним своїх трудових обов'язків. Попередньо, при прийнятті на роботу, з ним було підписано згоду про непоширення відомостей, які становлять комерційну таємницю й

⁵⁷ Мироненко В. П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності // Юридична наука, № 6/2011

містять конфіденційну інформацію. Проте під час перебування на лікарняному співробітник здійснив несанкціонований вхід через корпоративну пошту до інформації, яка має комерційну таємницю. Згодом цей співробітник вступив у трудові відносини з компанією-конкурентом та умисно передав їм відомості, що становлять комерційну таємницю попередньої компанії, де він працював. Внаслідок цих дій компанія понесла значні матеріальні та репутаційні втрати. Зазначені факти позивач підтверджував результатами проведеного внутрішнього службового розслідування. Відповідач у свою чергу зазначив, що доступ до системи з домашнього комп'ютера він здійснив через цікавість, адже це не було заборонено правилами.

Суд зазначив, що, за загальним правилом, тягар доведення обґрунтованості вимог поданого позову покладається на позивача; за таких умов доведення не може бути належним чином реалізоване шляхом лише спростування позивачем обґрунтованості заперечень відповідача, оскільки це не звільняє позивача від виконання ним його процесуальних обов'язків.

Іншою цікавою позицією є Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) від 19.03.2014 р. у справі № 6-52761св13 за позовом про відшкодування збитків, завданих внаслідок розголошенням відомостей, що становлять комерційну таємницю. Суд встановив, що відповідач, який раніше був працевлаштований на підприємстві, в силу виконання своїх трудових обов'язків знав унікальну технологію виробництва, що була комерційною таємницею. Відповідач перед вступом на роботу попередньо підписав договір про нерозголошення комерційної таємниці, відповідно до якого зобов'язувався не розголошувати інформацію, яку він отримував, працюючи на підприємстві, протягом п'яти років після звільнення. Не дивлячись на це, незадовго після звільнення з підприємства, відповідач відкрив власне виробництво з використанням, на думку позивача, його комерційної таємниці.

ВССУ визначив, що, задовольняючи позовні вимоги й стягуючи збитки, завдані розголошенням відомостей, що становлять комерційну таємницю,

керуючись при цьому положеннями ст. 22 ЦК України, суди не обґрунтували застосування вказаної норми до правовідносин, що виникли між сторонами, і не визначилися з нормою закону, яка встановлює таку відповідальність. Крім того, суди не визначили, якими доказами підтверджується наявність причинно-наслідкового зв'язку між діями відповідача та завданням збитків позивачу саме в розмірі доходу, отриманого новоствореним підприємством відповідача, яке проводить власну комерційну діяльність⁵⁸.

У Рішенні Подільського районного суду міста Києва у справі № 758/14032/18 відповідач підписав договір NDA і, на думку позивача, незаконно розміщував публікації на інтернет-ресурсах, яка містить конфіденційну інформацію позивача, а також діями та/або бездіяльністю зі сторони відповідача позивачу заподіяно матеріальну та моральну шкоду. Підставою відмови у позові стало неправильне подання доказів. Позивач надав роздруківку розміщення інформації за авторством відповідача, але не вказав, на якому сайті вона розміщена, і не довів, що саме відповідачем⁵⁹.

Не вдалося відшкодувати майнові збитки у справі ВССУ від 18.06.2013 р. № 6-14136СВ13. У цій справі позивач подав позов проти двох фізичних осіб-підприємців, котрі раніше були співробітниками товариства. Позивач хотів стягнути завдані йому майнові збитки (упущену вигоду) від витоку, розголошення і незаконного використання комерційної таємниці та дій з недобросовісної конкуренції. Трьохстороннім договором між позивачем та відповідними відповідачами попередньо була укладена Угода про нерозголошення комерційної таємниці, за умова якої особи, які мали доступ до комерційної інформації (тобто відповідачі) зобов'язалися не розголошувати інформацію про дату, місце, та вартість виготовлення спідньої (нижньої) білизни конкретної торговельної марки, інформацію про підрядні організації, що

⁵⁸ Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 березня 2014 року. // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37803644>

⁵⁹ Рішення Подільський районний суд міста Києва у справі № 758/14032/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98179113>

займаються виготовленням спідньої (нижньої) білизни цієї торговельної марки, та інформацію про наявні цивільно-правові відносини цих підрядних організацій, посередників та кінцевих споживачів продукції, товарів та послуг, а також іншу інформацію комерційного характеру. Позивач вказував на те, що відповідачі вступили у протиправну змову, хотіли зареєструвати власну торгову марку, створити інтернет-сайт, а також створили своє виробництво без відповідної державної реєстрації, використовуючи при цьому його (позивача) базу клієнтів з протиправним отриманням, розголошенням комерційної таємниці та конфіденційної інформації і використанням у своїй діяльності заходів та методів недобросовісної конкуренції, що призвело до зниження продажу товару. Позивач просив суд стягнути в солідарному порядку з відповідачів на свою користь майнові збитки у вигляді упущеної вигоди від витоку конфіденційної інформації. Рішенням суду першої інстанції позов було задоволено. Проте згодом апеляційний суд зважив на те, що позивач не надав ніяких доказів, які б свідчили про те, що обсяг продажу його товару дійсно знизився, що він зазнав майнових збитків, та що такі наслідки спричинені неправомірними діями відповідачів. Окрім того, апеляційний суд зазначив те, що позивач безпідставно посилається на Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» як на підставу відповідальності відповідачів, тому що цей закон стосується відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання, а один з відповідачів ним не є. Натомість вимоги до інших відповідачів, які є суб'єктами господарювання, мають розглядатися судом господарської юрисдикції⁶⁰.

Таким чином, з аналізу судової практики слідує логічний умовивід про те, що на локальному рівні слід чітко передбачити механізм захисту прав на комерційну таємницю, тобто розробити відповідні внутрішні акти, якими визначити режим комерційної таємниці та під підпис ознайомити працівників, а також передбачити відповідальність за розголошення. Крім того, важливо чітко

⁶⁰ Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справі № 6-14136СВ13 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32201377>

зафіксувати факт розголошення комерційної таємниці, підготувати обґрунтування завданих збитків та довести їх причинно-наслідковий зв'язок. Важливу роль відіграє процес доказування.

3.4 Проблеми захисту прав на комерційну таємницю в Україні

Інститут нормативно-правового регулювання комерційної таємниці станом на сьогодні потребує удосконалення. Це пов'язано насамперед із великою розпорошеністю норм, що стосуються комерційної таємниці, які розміщені в низці нормативно-правових актів: Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Законі «Про захист від недобросовісної конкуренції», Законі «Про інформацію», Кримінальному кодексі, Кодексі України про адміністративні правопорушення тощо. Це ускладнює належний захист комерційної таємниці, оскільки зазначені вище закони лише встановлюють загальні правила у сфері виявлення, збору, аналізу та передачі інформації, яка зазначена як комерційна, відтак питання унормування цієї сфери правових відносин залишаються актуальними.

Зважаючи на те, що на законодавчому рівні окремо прийняті закони, що стосуються певних видів інформації, наприклад, Закону «Про науково-технічну інформацію», Закону «Про державну таємницю», виявляється за необхідне прийняти окремий нормативно-правовий акт – Закон України «Про комерційну таємницю».

Прийняття Закону України «Про комерційну таємницю» вкрай потрібне з ряду причин: нівелювати термінологічну розбіжність, яка зараз існує в різних нормативно-правових актах; усунути розбіжності, систематизувати в одному документі правові норми, які регулюють встановлення, використання, поширення, зберігання, охорону та захист комерційної таємниці; окреслити коло суб'єктів та зміст права на комерційну таємницю; врегулювати збереження комерційної таємниці у трудових відносинах; встановити відповідальність за порушення прав на комерційну таємницю; визначити перелік відомостей, що не можуть становити комерційної таємниці тощо. Прийняття цього закону потрібне

комерційним підприємствам, установам та організаціям, яким необхідно надійно захистити комерційну таємницю від конкурентів, так само від державних та правоохоронних органів, які мають доступ до комерційної таємниці суб'єктів господарювання, але для яких не встановлено відповідальності за розголошення цих відомостей⁶¹.

Варто відзначити, що в Україні вже були спроби прийняття такого закону, але, на жаль, вони не були втілені в життя. У лютому 2004 року було розроблено проект Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» народним депутатом Т. Довгим, проте його було відхилено через ряд технічних та юридичних помилок та концептуальну неузгодженість з ЦК та ГК⁶². У 2005 році народним депутатом А. Семиногою було розроблено проект Закону України «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні»⁶³. А у 2008 році розроблено проект Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» Міністерством освіти і науки України.

Таким чином, вважаємо, що в майбутньому має бути створений цілісний законодавчий акт, який комплексно врегулює питання правового режиму комерційної таємниці. Так, у законопроекті мають бути передбачені наступні положення:

1. Визначення термінів. Комерційна таємниця – це інформація, що характеризується секретністю, комерційною цінністю, відноситься до виробничої діяльності підприємства, створює переваги у конкурентній боротьбі та підлягає, встановленим у цьому Законі обмеженням у доступі, а також спеціальному захисту від протиправного посягання, передбаченого законом.
2. Чітке коло суб'єктів прав комерційної таємниці, в т.ч. якщо вона була отримана за трудовим договором, режим комерційної таємниці тощо.

⁶¹ Кравченко О. О. Вдосконалення законодавства України щодо комерційної таємниці суб'єктів господарювання // Інформація і право, № 2(21)/2017. – Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/4_4.pdf

⁶²Картка Проекту Закону про комерційну таємницю від 2004 року. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17292

⁶³ Проект Закону «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні». – Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjtkqf8Jn7AhXYh_0HHQ2UBUkQFnoEC_A0QAQ&url=http%3A%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D24417%26pf35401%3D70298&usq=AOvVaw3HSNQvSRVwC0_brhRt9kpl

3. Визначення законодавство про комерційну таємницю, тобто її правова основа.
4. Сфера дії Закону.
5. Підстави виникнення права власності на інформацію, що складає комерційну таємницю.
6. Чіткий перелік інформації, яка не може становити комерційної таємниці.
7. Уніфіковані умови надання доступу до комерційної таємниці органам влади та третім особам.
8. Режим доступу до комерційної таємниці.
9. Суб'єктивні права на комерційну таємницю, розкриття їх змісту.
10. Заходи захисту комерційної таємниці.
11. Збереження комерційної таємниці у трудових відносинах.
12. Відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю тощо.

Разом з тим варто зазначити, що у багатьох країнах світу, у яких забезпечується охорона комерційної таємниці, відсутні спеціальні закони про неї. Відповідні норми зазвичай містяться у цивільних кодексах та можуть бути більш деталізовані в нормативно-правових актах, присвячених регулюванню окремих груп суспільних відносин. Винятком є хіба-що Сполучені Штати Америки, де діє Уніфікований закон про комерційну таємницю. Проте однією з головних причин його прийняття була необхідність узгодити правотворчу діяльність різних штатів.

Таким чином, з урахуванням вищенаведеного можемо підсумувати.

По-перше, права на комерційну таємницю забезпечуються системою правових гарантій, які, як ми з'ясували, поділяються на загальні та спеціальні. Загальні або конституційно-правові гарантії передбачають закріплення на рівні Конституції України приписів, які визначають захист прав на комерційну

таємницю. Спеціальні гарантії класифікуються за галузевим принципом на цивільно-правові гарантії, господарсько-правові гарантії, адміністративно-правові гарантії, гарантії передбачені Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», кримінально-правові гарантії.

По-друге, для захисту прав на комерційну таємницю роботодавцями та іншими володільцями мають вживатися заходи щодо її збереження. Зокрема, режим комерційної таємниці може встановлюватися у наступних документах: включення положень про захист комерційної таємниці до трудових договорів або укладення додатку до трудового договору; укладення Угоди про нерозголошення комерційної таємниці; затвердження локальних політик про комерційну таємницю, які відобразатимуть порядок використання та поширення такої інформації, а також відповідальність за розголошення; передбачення заходів інформаційної безпеки.

По-третє, у випадку розголошення працівником комерційної таємниці роботодавець має право звернутися до суду загальної юрисдикції із позовом про відшкодування завданих розголошенням комерційної таємниці збитків. Однак при цьому слід пам'ятати, що має бути доведений факт наявності цивільного правопорушення, тобто об'єктивний елемент (наявність майнової шкоди, протиправність поведінки та причинно-наслідковий зв'язок) та суб'єктивний елемент (наявність вини). У разі недоведення останнього у задоволенні позову буде відмовлено.

По-четверте, необхідно розробити та прийняти спеціальний акт, що комплексно встановлюватиме режим комерційної таємниці – Закон України «Про комерційну таємницю».

ВИСНОВКИ

За наслідками проведеного у межах трьох змістовних розділів дослідження можемо зробити такий загальний висновок.

Зважаючи на стрімкий економічний, промисловий, науковий, політичний, правовий розвиток України є значна необхідність вивчення проблематики комерційної таємниці, а також механізмів її використання на практиці. Разом з тим, комплексного глибокого дослідження правового режиму комерційної таємниці в Україні ще не було проведено. Опубліковані праці вітчизняних вчених є більш галузевими, неповними, фрагментарними.

Розглянувши комерційну таємницю шляхом аналізу положень наукової доктрини, національного законодавства та законодавства країн-членів ЄС, можемо зазначити, що розуміння комерційної таємниці зводиться до наступного: комерційна таємниця – це об'єкт інтелектуальної власності, що становить комерційну цінність, має секретний (конфіденційний) характер, використовується в підприємницькій діяльності та потребує вжиття власником інформації заходів по її збереженню.

Правові норми, що регулюють суспільні відносини, які виникають з приводу комерційної таємниці в Україні, містяться в численних нормативно-правових актах різної галузевої належності та юридичної сили, у тому числі в міжнародних договорах. При цьому, на нашу думку, законодавство, яким здійснюється регулювання комерційної таємниці, має постійно вдосконалюватися з урахуванням міжнародних стандартів у сфері комерційної таємниці.

Під час визначення нормативно-правового регулювання прав на комерційну таємницю нами було з'ясовано, що захист прав на комерційну таємницю гарантується на п'яти рівнях нормативно-правового регулювання: конституційному, міжнародному, законодавчому, підзаконному та локальному. Основним є конституційний, який гарантує громадянам захист інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, їхніх авторських прав, свободу

літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Міжнародний включає систему універсальних актів, прийнятих на рівні всієї міжнародної спільноти, та регіональних, а саме актів Європейського Союзу. Законодавчий рівень охоплює акти, які встановлюють правовий режим комерційної таємниці та відповідальність за порушення порядку її використання. Підзаконний рівень включає постанови Кабміну та інші підзаконні нормативно-правові акти. Локальний включає акти, прийняті на рівні конкретних підприємств та організацій, що встановлюють режим комерційної таємниці.

Комерційна таємниця не виникає сама по собі, вона є елементом правовідносин, зокрема також цивільних. Під час дослідження особливостей цивільних правовідносин, що виникають з приводу комерційної таємниці нами було з'ясовано окремо об'єкт, суб'єкт та зміст таких правовідносин. Комерційна таємниця є окремим об'єктом інтелектуальної власності, якому притаманні наступні ознаки: інформаційність, конфіденційність, комерційна цінність та захищеність інформації, необмежений строк правової охорони. Поруч з цим, законодавством передбачені випадки, коли відомості не можуть відноситися до комерційної таємниці.

Чинне законодавство України не містить жодних юридичних обмежень щодо кола суб'єктів права на комерційну таємницю. Перелік суб'єктів прав на комерційну таємницю визначається комплексно приписами Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України. Так, суб'єктами визнаються не лише суб'єкти господарювання, що здійснюють як комерційну, так і некомерційну діяльність, але й усі суб'єкти, перелічені в статті 2 ЦК України, а саме: фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Зміст права на комерційну таємницю становлять майнові права, зокрема: право на використання комерційної таємниці, виключне право дозволяти використання комерційної таємниці, виключне право на перешкоджання неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної

таємниці, інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Існування особистих немайнових прав на комерційну таємницю не характерно для українського законодавства.

Гарантіями реалізації суб'єктивних прав на комерційну таємницю є сукупність об'єктивних умов, засобів, норм та інших факторів, що забезпечують вільне набуття і практичне здійснення прав на комерційну таємницю, усунення перешкод у їх реалізації та дієвий захист від порушення цих прав. Важливе значення для захисту комерційної таємниці відіграє система правових гарантій, зокрема загальних (конституційно-правових) та галузевих (цивільно-правових, господарсько-правових, адміністративно-правових гарантій, гарантій, передбачених Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», кримінально-правових гарантій).

З метою захисту прав на комерційну таємницю роботодавцями та іншими володільцями мають вживатися заходи щодо її збереження. Зокрема, режим комерційної таємниці може встановлюватися у наступних документах: трудовому договорі або додатку до нього; Угоді про нерозголошення комерційної таємниці, укладеній між роботодавцем та працівником; затвердження локальних політик про комерційну таємницю, які міститимуть порядок доступу до комерційної таємниці, її використання та поширення працівниками, а також відповідальність за розголошення; також мають передбачатися заходи інформаційної безпеки.

У випадку розголошення працівником комерційної таємниці роботодавець має право звернутися до суду загальної юрисдикції із позовом про відшкодування завданих розголошенням комерційної таємниці збитків. Однак при цьому слід пам'ятати, що має бути доведений факт наявності цивільного правопорушення, тобто об'єктивний елемент (наявність майнової шкоди, протиправність поведінки та причинно-наслідковий зв'язок) та суб'єктивний елемент (наявність вини). У разі недоведення останнього у задоволенні позову буде відмовлено.

Наприкінці дослідження ми дійшли висновку про доцільність розробки та прийняття спеціального акта – Закону України «Про комерційну таємницю», який би містив чіткі визначення термінів; уніфіковані умови надання доступу до комерційної таємниці органам влади та третім особам; суб'єктивні права на комерційну таємницю, чіткий перелік інформації, яка не може належати до комерційної таємниці та ряд інших положень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 року зі змінами. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 року і змінена 2 жовтня 1979 року // офіційний інтернет-ресурс Ліга:закон – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU67K05U?ed=1967_07_14
4. Directive (eu) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 08.06/2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0943>
5. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
7. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року 435-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

8. Господарський кодекс України: закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Кримінальний кодекс: закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-XIV зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212²⁴): закон України від 07.12.1984 № 8073-X зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
11. Про міжнародні договори України: закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
12. Кодекс законів про працю України: закон України від 10 грудня 1971 року № 322-08 // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
13. Про інформацію: закон України від 2 жовтня 1992 року зі змінами. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 48, ст. 650. Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
14. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI // Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
15. Про захист від недобросовісної конкуренції: закон України від 7 червня 1997 року № 236/96-ВР зі змінами та доповненнями // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>
16. Про перелік відомостей, що не становлять комерційну таємницю: постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993р. 148 № 611 //

Офіційний інтернет-ресурс Верховної Ради України. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-п#Text>

17. Постанова Верховного Суду у справі № 910/1759/1. Режим доступу:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149537?fbclid=IwAR23q9oqRn-rsi78-To4J9KG9a_OrGY-qbQZXT8OE-bnH6OsxU79Ix5sgfw

18. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію»: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 року № 01-08/184. – Режим доступу:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07#Text

19. Постанова Верховного Суду у справі № 910/1759/19 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу:
https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149537?fbclid=IwAR23q9oqRn-rsi78-To4J9KG9a_OrGY-qbQZXT8OE-bnH6OsxU79Ix5sgfw

20. Постанова Київського апеляційного суду від 12 листопада 2020 року у справі № 372/4550/19// Офіційний сайт VERDICTUM.– Режим доступу:
https://verdictum.ligazakon.net/document/92883670?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01

21. Постанова Верховного Суду від 28 лютого 2019 року у справі № 752/5775/16-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/80304725>

22. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 березня 2014 року. // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37803644>

23. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у справі № 6-14136СВ13 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32201377>

24. Рішення Подільський районний суд міста Києва у справі № 758/14032/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу:
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98179113>

25. Trade secret laws and regulations in France. – Режим доступу: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-trade-secrets/france>
26. Trade secret laws and regulations in Italy. – Режим доступу: <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-trade-secrets/italy>
27. Implementation of the Trade Secrets Directive – Some comments from Sweden. – Режим доступу: <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/sweden/implementation-of-the-trade-secrets-directive-some-comments-from-sweden>
28. Белуга Ю. М. Питання правової охорони комерційної таємниці в контексті вдосконалення чинного законодавства // Юридичний вісник 4 (61) 2021, с. 119-120.
29. Вергун Я., Гулевська Д. Комерційна таємниця: інструменти захисту та відповідальність за розголошення // Офіційний інтернет-ресурс Legal Alliance. – Режим доступу: <https://www.legalalliance.com.ua/publikacii/komercijna-taemnica-instrumenti-zahistu-ta-vidpovidalnist-za-rozgosenna/>
30. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Підпригора О. А. Право власності в Україні: навч. посіб, Київ, Юрінком Інтер, 2000. 816 с.
31. Дмитренко В. В. Суб'єкти права на комерційну таємницю та ноу-хау: порівняльно-правовий аспект / Право і суспільство, № 4, частина 2/2017. – Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_2/13.pdf
32. Карпенко Р. В., Александрова К. О. Правова природа комерційної таємниці як об'єкту права інтелектуальної власності // IV Міжнародна науково-практична конференція «Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії та виклики. – 2022. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Збірник-ТЕЗ_МНПК_6-7_квітня_2022_м.Мукачєво.pdf#page=109
33. Капіца Ю. М. Захист прав на комерційну таємницю та ноу-хау в Україні у світлі імплементації директиви ЄС 2016/943 та практики застосування // ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО. № 4(39)/2021, С. 72

34. Картка Проекту Закону про комерційну таємницю від 2004 року. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17292
35. Колобов Л., Колеснікова І. Комерційна таємниця та питання захисту комерційної таємниці / Підприємництво, господарство і право, № 5/2016, с. 9
36. Котляр Д. Комерційна таємниця: правова природа та підходи до регулювання // Лабораторія законодавчих ініціатив. – 2004. Режим доступу: <https://parlament.org.ua/2004/05/13/komertsijna-tayemnitsya-pravova-priroda/>
37. Кравченко О. О. Вдосконалення законодавства України щодо комерційної таємниці суб'єктів господарювання // Інформація і право, № 2(21)/2017. – Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/4_4.pdf
38. Мироненко В. П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності / Юридична наука, № 6/2011
39. Носік Ю.В. Юридична природа прав на комерційну таємницю в Україні // Право України, № 3/2006. с. 36-39
40. Пашун С. О. Сутність права на комерційну таємницю / «Молодий вчений», № 3 (18), березень, 2015 р. с. 170-171
41. Право інтелектуальної власності: науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України за заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненко, В. О. Жарова. Парламентське видавництво. Київ, 2006. 432 с.
42. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю»: розпорядження КМУ від 5 листопада 2008 року № 1404-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-2008-p#Text>
43. Полуніна Л. Поняття комерційної таємниці як предмета злочинного посягання // NATIONAL LAW JOURNAL: THEORY AND PRACTICE. – 2019. – Режим доступу: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/124-127_14.pdf
44. Проект Закону «Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні». Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjtkqfl8Jn7AhXYh_0HHQ2UBUkQFnoECA0QAQ&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=17292

1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D24417%26pf35401%3D70298&usg=AOvVaw3HSNQvSRVwC0_brhRt9kpl

45. Свиначук В. М. Комерційна таємниця як вид інформації з обмеженим доступом: аналіз законодавчої практики // ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО. № 3(30)/2019, с. 53– Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/8_13.pdf

46. Ситницький М. В. Характерні ознаки комерційної таємниці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. Вип. 23. С. 262–266.

47. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник // Пер. з рос. Харків: Консум. – 2001. 656 с.

48. Сляднева Г.О. Правова природа комерційної таємниці та генезис законодавства про захист комерційної таємниці // наукова стаття Актуальні проблеми держави і права/ Київ. – 2012. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v33/52.pdf>

49. Тугарова О. К., Шепета О. В. Організаційно-правові питання захисту комерційної таємниці/ Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО. Випуск 52. Том 2, 2018. С. 86

50. Черних А.Б. Проблема співвідношення інституту комерційної таємниці і суміжних правових категорій // Соціологія і право. – 2019. № 4 (46). С. 79